

Temetés.

— A *Budapesti Hírlap* eredeti tárcája. —

Succedunt novi, —
Veteres migrate coloni.

A mit mi, belvárosiak mostan átélünk, nem közönséges hurcolkodás. Költözködik egyszerre egy egész városnegyed. Budapest városa csudálatos operáción megy keresztül, olyanon, a mibe emberek belehalnának: a szívének kellős közepéből vágnak ki egy darabot. Királyoknál, akik méltó másai a világvárosoknak, megszokott dolog, hogy a szívüket külön temetik el. El akarom siratni én is Budapestnek a szívét.

Nemsokára megkezdik a nagy temetést kömüves csákánynyal és pár hét alatt eltűnik a föld színéről egy jókora darabja a régi Pestnek, az a rész, a melyet a Sebestyén-tér, a Rózsa-tér, a Kalap-utca vonala jelöl meg, melyen város állott már a tatárjárás idején, s akkor, mikor csak egy tonya volt még a főplébánia templomnak, mikor török kaikdsik jártak át a Dunán Budára, mikor bajor svalizsérok feküdtek a Bajor-utcában, a mi ma Duna-utca, mikor átlovagolt Pesten Benderből jövet a svéd király, mikor lassankint leomlottak a város falai és azután, mikor a nagy árvíz romjain lassankint fölépült a mai hatalmas főváros.

A kisajátítási törvény paragrafusai helyet csinálnak a hadtestparancsnokság új palotájának és kaszárnyájának, nehogy valamiképpen

szuronyok nélkül maradjon egészen a hü Budapest, ha majd most határából kiszorulnak a régi kaszárnyák.

— Csak egy sereg rozzant, régi háztól tisztítják meg a fővárost! mondják az idegenek. De hajh, mást éreznek azok, a kik születtei ennek a pusztuló tájnak, a kiket száz emlék fűz a régi kövekhez, melyek törmelékének a feltöltött Dunapart lesz most a temetője. Pedig ezekben az ócska házakban sokan élnek ilyenek. Ezért nem olyan közönséges hurcolkodás a régi Belvárosnak ez a nagy vándorlása, sok benne a melankolia. A régi házból majdnem mindenütt atyai örökéből költözik ki a család, atyai örökéből, melyet nem lát viszont többé. Mintha csak meghalt volna valaki közülünk!

Megfordulok még egyszer az utcasarkon s visszanezdek rátok pusztuló vidékek, vegyétek bus könyemet.

Magam előtt látom mind a régi házakat. Beszélnek ök, mert már van egy kis történetük.

*

Méltóbb férfi, néhai Degré Alajos bátyánk mondotta el néhány éve ugyanitt a legérdekesebb történetet: a csigaházét. A Sebestyén-tér és a kis Irányi-utca sarkán áll még néhány napig a környéknek talán legrégebb háza, a melynek földszintjét a nagy hurcolkodásig a híres *Csiga* lakta. Most csak kocsis-korcsma, de neve azért béle van írva az irodalomtörténetbe: a negyvenes években itt jöttek össze mindennap Petőfi és az irodalomnak többi kisebb-nagyobb bitju óriá-

sai. Érdemes volt még mostanában is betekinteni a *Csiga* szűk kis udvarára, fiatal írók, a kiket vonzottak a régi nagy emlékek, néha megeselekedtek. Az ódonság, a mi után egy-egy modern berkaszárnyából jövet, szinte vágyódik az ember, ott ült minden kövön. Öreg mesteremberek borozgatnak a hegyes kódarabokkal fődött udvar néhány asztalánál, melynek háttérében ott látszik az emeletre fölvezető keskeny, kikoptatott falépcső. Fölülről, a a fal egyik mélyedéséből szent Flórián színesre festett szobra tekintett le az udvarra, vagy nézeget le talán most is, ha el nem hordották még a napszamosok.

Ennek a régi háznak a Csigán kívül volt még egy nevezetessége. Itt lakott az első emeleten halála napjáig — talán az emigrációból való visszajövele óta — *Irányi Dániel*. Az a kis utca, mely a Kalap-utcát a Sebestyén-térrel összekötötte, ezért lett néhány évvel ezelőtt *Irányi-utca*. Most, a kisajátítás után ez a kis utca egészen eltűnik, elnyeli a kaszárnya. A politikai pályán szép sikerrel fogynak Bánffy Dezső alatt az Irányihoz hasonló puritán alakok s följegyezhetik majd a miniszterelnökről krónikásai azt is, hogy az ő uralkodása alatt sikerült ennek a javithatatlan ellenzéki férfinak a nevét Budapest térképéből kitörölni. Ha a *Kossuth Lajos-utca*-val is így lehetne elbánni! Talán be lehetne takarni azt is valami szép kaszárnyával? Eléggé telivér kormánypárti most már Morzsányi és Pucher fővárosa: gondolkozzék rajta.

*

Látom őket együtt jönni a szent Sebes-

tyénjétől rég megfosztott Sebestyén-tér felől be a kis Irányi-utcába. Elmuló házak közt az elmúlt emberek. Így jöttek valamikor, mikor itt éltek még — pár évvel ezelőtt — a régi Belvárosban. Most is látom még az öreg politikus fehér haját, nyakán az elmaradhatatlan keskeny fekete nyakkendő, rajta az örökös szalonkabát, kissé rideg, kissé mindig ünnepi, mint a puritán képviselő maga. A ki vele jön, a kis utca másik nevezetes lakója, *Degré* Alajos. Talán a régi dolgokról beszélgetnek, arról az időről, a mikor Irányi mint emigráns Párisban csinált magyar politikát és francia verseket, vagy arról, a mikor *Degré* első gavallérja volt az elmuló régi Pestnek. A 48-iki deli huszárcapitány egy kicsit meggörnyedt, két kezét hátrateszi, a kövér emberek kényelmes módja szerint van rajt a ruha. Az öreg író szélesen elterjeszkedő sárga háza még ott áll az utca tulsó sarkán. Lakója maga nem várta be a nagy pusztítást, az egykori vitéz huszárcapitány most az egyszerű meghátrált és éppugy, mint Irányi Dániel, ő is kiköltözött egyenesen a temetőbe.

A kik első gyermekségunktől ott éltünk azon a tájon, a *Degré*-ház falán láttuk egy pár korszakát Budapest magyarosodási procesz-szusának. Eredetileg oda volt festve a ház falára az utca neve nagy fekete gót betűvel:

Schlosser-Gasse.

Akkor még német város volt Pest. Pár év múlva, mikor a házat újra meszelték, kiigazgatták az utcafeliratot, de akkor már a német fölé odafestötték magyarul is az Irányi-utca régi nevét: *Lakatos-utca*. Megint fordult egyét a világ, megint új meszelésre volt szükség. Kiigazgatták ismét a felírás betűit, de csak a

magyart. A németet egészen bemeszelték, nem kellett már senkinek.

A *Degré*-háznak van még egy nevezetes-sege, ezt is sokat csudáltuk, mint gyermekek. A pléhkalap. A Kalap- és Lipót-utca összehúzóllésénél cifra vaskampon függ becsületes régi mód szerint megaranyozva (még most is fénylik egy kicsit) egy háromszögletű kalap. Erről kapta a Kalap-utca eredeti német nevét: *Blecherner Hutgasse*. Régi emberektől hallottam, hogy ez a kalap nem egyéb, mint hódolás a *kalapos király*-nak, II. József császárnak. Valamikor a múlt században, a jozefinizmus idejében itt ebben a házban volt a protestánsok legelső pesti imaháza, talán ők akasztották oda azt a kalapot. Kétségkívül kissé indirekt módon való hódolás a türelmi pápens kiadójának.

Egy-két házzal odább, a Rózsa-tér sarkán, mely most egészen eltűnik Budapest térképéről, ócska ház boltzatai alatt szerény polgári korcsma húzódik meg. Mikor ott üldögél kényelemben a jó nyárspolgár, eszembe jut, minő borzadás fogná el most a békés sörözőt, ha egyszer csak mellette teremne a vörösre mázolt hóhérszékkal az egykori háziúr, a mint a pallos suhítása közben odakiáltja gunyosan bajtársának:

— Adieu, Szentmarjay!

Ez a ház volt tudniillik *Laczkovics*-nak, a *Vérmezőn* lefejezett magyar jakobinusnak a háza.

Visszafordulok még egyszer a Kalap-utcába s elnézem azt a házat, melyben annyi éven át tanyázott, fölött és megerősödött a *Budapesti Hírlap*. Egészen jó irodalmi szomszédságban voltunk: egyik szomszédunk a *Degré* Alajos háza, a másik a *Fáy* András telke. Magát a Kalap-utcaára kikönyöklő házat, melyben *Fáy* András lakott, már évek előtt ujjal cserélték föl; kalap-utcai bennszülöttek emlékezhetnek még a bontására, a mikor

kékre füstött nagy bolthajtásos szobái felibe vágva nézegettek le az utcára.

A *Fáy*-ház már halott, van ilyen még több is a házak között, nemcsak a most haldoklókról, ezekről is érdemes beszélni. Nincsen már kövön a kuria épületéből, a hajdani Proviánt-házból, a *IV. kerületi társaskör* és a *Sasok* új háza áll a Kalap-utcában a régi Szűz Máriásház helyén, melynek mélyen benyuló nagy udvarára tizenöt-husz évvel ezelőtt az öreg dunai molnár legényei tavasszal régi szokás szerint rendezen kiállították az árvizi mentőcsónakot. Eltűnt a kis ház a Szűz Máriás szoborral, egyetlen utcai szobájával, melyben a Belváros első leányiskolája volt. S hová lett, hogyan eltűnt a Lipót-utca sarkáról az a ház, melynek nürnbergi módra épült emeletes tetején még üvegablakos padlásszobák voltak. Most már nem igen akad mása Pesten. A régiek erről a házról is beszéltek — mint különben több más belvárosi házról szintén — hogy itt töltött egy éjszakát XII. Károly, a svéd király, mikor Törökországból egyfolytában lovagolt egész hazáig. A ház egykori lakójától hallottam, hogy egy ablakfülkében egy kis szobra is állott itt a híres svéd királynak, a meddig egy reggel keresves panaszkodással nem verte föl a lakókat a gazda:

— Meinen Carl ham's g'stohlen!

Ellopták a Kalap-utcából a nagysvéd királyt.

*

A halottak után mennek nemsokára a haldoklók is. Néhány nap még, azután elpusztulnak mind a mi kedves vén házaink s köveiknek a kőmives csákány alatt fölszálló pora fogja hirdetni a *Halotti beszéd* szavainak örök igazságát:

Ysa, pur es chomuv vogmuc.

Vasskó Elemér.